

*Федорович І.М., к.е.н., доцент
доцент кафедри фінансових технологій
та банківського бізнесу
Західноукраїнський національний університет
irkafed@ukr.net*

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ФОНДІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Фонди соціального страхування відіграють ключову роль у забезпеченні соціальної безпеки населення, акумулюючи страхові внески та фінансують виплати в разі настання певних страхових випадків. Одним із визначальних чинників, що впливає на їх фінансову стабільність, є демографічні зміни в суспільстві. Старіння населення, зниження народжуваності та зростання тривалості життя створюють нові виклики для функціонування фондів соціального страхування.

Демографічні зміни виступають одним із найвагоміших чинників, що визначають фінансову стійкість фондів соціального страхування. Сучасні демографічні процеси мають складний і багатовимірний характер, зумовлюючи як безпосередні, так і опосередковані наслідки для системи соціального захисту. Однією з головних тенденцій є старіння населення, що проявляється у збільшенні частки осіб пенсійного віку в загальній структурі населення та обумовлює зростання навантаження на фонди соціального страхування, оскільки кількість отримувачів соціальних виплат зростає, тоді як кількість застрахованих осіб, які здійснюють внески, поступово зменшується. Відповідно, зростає фінансовий тиск на фонди, що створює ризики для їхньої довгострокової платоспроможності [1].

Іншою важливою демографічною тенденцією є скорочення рівня народжуваності. Низький рівень народжуваності призводить до зменшення чисельності молодого працездатного населення, яке в майбутньому повинне забезпечувати наповнення фондів шляхом сплати страхових внесків. Таким

чином, демографічне старіння в поєднанні зі зменшенням народжуваності формує подвійний виклик для фінансової стійкості соціального страхування.

Не менш вагомим чинником є зростання тривалості життя. Підвищення середньої тривалості життя є позитивним явищем з точки зору якості життя населення, проте воно також збільшує період, протягом якого особа отримує соціальні виплати, що у свою чергу, підвищує загальні витрати фондів і вимагає ретельного перегляду фінансових моделей їхнього функціонування.

Важливу роль відіграють і міграційні процеси. Масова трудова міграція, характерна для багатьох країн, зокрема України, призводить до зменшення кількості платників страхових внесків на національному рівні. Виїзд працездатного населення за кордон з метою працевлаштування знижує доходи фондів соціального страхування, тоді як зобов'язання перед застрахованими особами залишаються високими.

В умовах недостатньої компенсації міграційних втрат через внутрішні резерви чи залучення мігрантів до національної економіки проблема фінансової нестабільності фондів лише загострюється.

Відтак, демографічні зміни безпосередньо позначаються на фінансовій стійкості фондів соціального страхування, формуючи низку серйозних економічних і соціальних викликів. Одним із найважливіших наслідків є зростання дефіциту коштів у фондах. Демографічний дисбаланс, що проявляється в збільшенні кількості отримувачів соціальних виплат та зменшенні кількості осіб, які сплачують внески, порушує пропорції, необхідні для стабільного функціонування системи. При скороченні надходжень і одночасному зростанні витрат фонди опиняються в умовах фінансової нестачі, що загрожує їх спроможності виконувати зобов'язання перед застрахованими особами [2, с. 47].

Ще одним важливим наслідком є підвищення навантаження на працююче населення. З метою збалансування бюджету фондів може виникнути необхідність збільшення розміру страхових внесків, що своєю чергою, створює

додатковий тиск на роботодавців і працівників, підвищуючи загальне податкове та фінансове навантаження.

У випадку, коли власних надходжень фондів стає недостатньо, зростає тиск на державний бюджет. Держава змушена спрямовувати додаткові фінансові ресурси для забезпечення платоспроможності фондів, що призводить до перерозподілу бюджетних коштів і обмежує фінансування інших важливих сфер, таких як освіта, охорона здоров'я чи інфраструктурні проєкти. Крім того, за умов хронічного дефіциту ресурсів виникає загроза зниження рівня соціального захисту населення. Нестача фінансування може призвести до скорочення обсягів соціальних виплат або до посилення умов їх отримання, що негативно вплине на рівень життя громадян, особливо найбільш вразливих категорій населення [3].

Одним із ключових напрямів зменшення негативного впливу демографічних змін на фінансову стійкість фондів соціального страхування є підвищення пенсійного віку відповідно до зростання тривалості життя населення, що сприятиме збільшенню періоду сплати внесків і скороченню тривалості отримання виплат.

Важливим є також стимулювання народжуваності через реалізацію програм підтримки сімей з дітьми з метою формування достатньої кількості майбутніх платників внесків. Заохочення трудової міграції в Україну та створення сприятливих умов для легалізації працевлаштування мігрантів дозволить розширити базу надходжень до фондів.

Одночасно доцільно реформувати систему соціального страхування шляхом впровадження багаторівневої моделі, де поряд із обов'язковим соціальним страхуванням буде розвиватися система добровільних накопичень.

Важливою умовою зміцнення фінансової стабільності є також оптимізація витрат фондів і підвищення ефективності управління їхніми ресурсами, зокрема шляхом інвестування коштів у прибуткові проєкти для забезпечення додаткових джерел доходу.

Список використаної літератури

1. Пищуліна О. Оцінка ролі демографічного фактору для економічного зростання та повоєнного відновлення. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/22/2023-MATRA-I-KVARTAL-7.pdf>.
2. Петруха Н., Плахотній Д., Чухній О. Стан демографічної безпеки та вплив демографічних змін на економічні процеси. Агросвіт. 2023. № 24. С. 45-50.
3. Круглов В. В. Вплив економічних і демографічних факторів на реалізацію завдань публічного управління Пенсійним фондом України. ResearchGate. 2023. URL: <https://www.researchgate.net/publication/377118098>.

Фоменко В.С.
аспірант кафедри економічної теорії та
міжнародних економічних відносин
Чала В.С., д.е.н., професор,
ННІ «ПДАБА» Український державний університет
науки і технологій
valerafomenko2013@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасних умовах трансформації світового господарства зростає значення нематеріальних чинників розвитку — знань, інновацій, культури, креативності. Відображенням цієї тенденції є формування та інституціоналізація поняття «креативна економіка», що набула особливої актуальності в межах Європейського Союзу як складова економічного зростання, регіонального розвитку та культурної політики. Теоретичне осмислення цього феномену формується на перетині кількох економічних шкіл,